

Κατοχύρωση Παραδοσιακής Ονομασίας Καπνικών Προϊόντων Στερεάς Ελλάδας **ΣΕΡΤΙΚΟ**

Δρ Επαμεινώνδας Ενεργέτης, Γεωπόνος
Ωφελούμενος Πράξης ΑγροΕΤΑΚ

Η καλλιέργεια του καπνού στον ελλαδικό χώρο παρουσιάζει ιστορική συνέχεια περίπου 4 αιώνων, ξεπερνώντας σε διάρκεια την ηλικία του σύγχρονου ελληνικού κράτους.

Φυτό καπνού (*Nicotiana tabacum*), με την παλαιότερη απεικόνιση τοιγάρου (Ξυλογραφία από το έργο «*Stirpium adversaria nova*» του Matthaeus Lobelius του 1576).

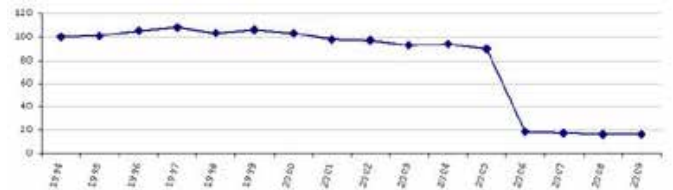
Εκτός από τη σημαντική ιστορική διάσταση, η καλλιέργεια του καπνού έχει προσφέρει σημαντικά οικονομικά οφέλη τόσο στον αγροτικό πληθυσμό της χώρας όσο και στην εθνική οικονομία, αποτελώντας για δεκαετίες το κυρίαρχο εξαγωγικό αγροτικό προϊόν της χώρας.

Φόρτωση δεμάτων καπνού για εξαγωγή στο λιμάνι της Καβάλας (Φωτογραφία από το έργο «*Το καπνικό στην Καβάλα*» του Ι. Β. Ιωαννίδη).

Η καλλιέργεια του καπνού, η οποία έδωσε διέξοδο απασχόλησης και βοήθησε στην κοινωνική ενσωμάτωση των προσφύγων της μικρασιατικής καταστροφής, το 2006 αντιμετώπισε την ισχυρότερη απειλή για τη βιωσιμότητά της στο σύγχρονο αγροτικό περιβάλλον της Ελλάδας.

Η τότε αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), συνεχίζοντας τα βήματα σταδιακής αποδόμησης της ελληνικής αγροτικής παράδοσης που επιχειρήσε με τα μέτρα εκρίζωσης των ελαιώνων (πρώτη προγραμματική περίοδος) και των αμπελώνων και την καταστροφή των καϊκιών (σε ισχύ μέχρι σήμερα), απένταξε τον καπνό από το σχήμα των συνδεδεμένων ενισχύσεων, στερώντας με τον τρόπο αυτό μια σημαντική για τους καπνοκαλλιεργητές πρόσοδο.

Διαχρονική εξέλιξη αγορασθείσας ποσότητας καπνού σε φύλλα 1994-2009 (τιμή βάσης 1994=100, πηγή ICAP).

Από το 2006 η καλλιέργεια του καπνού στην Ελλάδα μειώνεται διαρκώς, με συνέπειες σε πολλά και διακριτά επίπεδα:

- Απώλεια ενός σημαντικού εξαγωγικού προϊόντος από την πρωτογενή παραγωγική βάση της χώρας.
- Απαξίωση της σημαντικότερης πολιτισμικής κληρονομιάς που συνδέεται με την καλλιέργεια του καπνού.
- Εξαφάνιση πολύτιμων γενετικών πόρων με τη μορφή των ελληνικών παραδοσιακών ποικιλιών καπνού.

Οστόσο, η πηγή των κινδύνων αυτών –η ΚΑΠ– εμπεριέχει και τη λύση για τη διάσωση και αναβίωση της καλλιέργειας του καπνού στην Ελλάδα. Η Κοινωνική Πολιτική για την ποιότητα των αγροτικών προϊόντων μπορεί να δημιουργήσει το προστατευτικό δίκτυο ασφαλείας που απωλέσθηκε με την κατάργηση των συνδεδεμένων ενισχύσεων και να δώσει νέα προοπτική και διέξοδο στα φημισμένα ελληνικά καπνικά προϊόντα.

Τα σήματα ποιότητας Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ) της ευρωπαϊκής πολιτικής ποιότητας των αγροτικών προϊόντων.

Αντικείμενο Έργου

Ως διακριτός στόχος του έργου «Σέρτικο» στο πλαίσιο της Πράξης ΑγροΕΤΑΚ «Εκπόνηση σχεδίων Ερευνητικών & Τεχνολογικών Αναπτυξιακών έργων Καινοτομίας», λογίζεται η σύνταξη και υποβολή του πρώτου εθνικού φακέλου για την κατοχύρωση Ειδικού Παραδοσιακού Ιδιότυπου Προϊόντος (ΕΠΙΠ).

Η επιλεξιμότητα του καπνού ως αγροτικού προϊόντος που εμπίπτει στις διατάξεις του καν. 1151/2012, τεκμηριώνεται στα «έχοντα υπόψη» και ειδικότερα στο σημείο 15 όπου αναφέρεται:

“Το πεδίο εφαρμογής του παρόντος κανονισμού θα πρέπει να περιορισθεί στα γεωργικά προϊόντα που προορίζονται για ανθρώπινη κατανάλωση και περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ι της Συνθήκης και σε κατάλογο προϊόντων που δεν εμπίπτουν στο εν λόγω παράρτημα και συνδέονται στενά με τη γεωργική παραγωγή ή την αγροτική οικονομία.”

Αυτή η μορφή κατοχύρωσης των αγροτικών προϊόντων στοχεύει στην ανάδειξη της άυλης αγροτικής κληρονομιάς και παράδοσης της Ελλάδας ως ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό που μπορεί να προσφέρει πολυδιάστατη αναγνώριση και βελτίωση της εμπορευσιμότητας των αγροτικών της προϊόντων.

Στην κατοχύρωση ΕΠΙΠ αντικείμενο προστασίας αποτελεί η παραδοσιακή συνταγή χωρίς να προβλέπεται γεωγραφικός περιορισμός για την παραγωγή του προϊόντος. Τα οφέλη για την παραγωγική βάση εδράζουν στη θέσπιση των ειδικών προδιαγραφών προέλευσης για τις πρώτες ύλες της συνταγής.

Η σύνταξη του φακέλου αίτησης για το πρώτο προϊόν ΕΠΙΠ της Ελλάδας αναμένεται να προσφέρει πολύτιμη τεχνογνωσία για την κατοχύρωση και άλλων αγροτικών προϊόντων και τροφίμων, που αποτελούν πολύτιμες πρώτες ύλες για βιομηχανίες της Ελλάδας αλλά και του εξωτερικού.

Η εξειδίκευση του στόχου του έργου προσδιορίζεται στην κατοχύρωση του καπνικού προϊόντος «Σέρτικο» ως Ειδικό Παραδοσιακό Ιδιότυπο Προϊόν, το οποίο θα είναι και το πρώτο καπνικό προϊόν για το οποίο επιχειρείται αντίστοιχη αναγνώριση παγκοσμίως.

Σκοπός του Έργου

Η κατοχύρωση του καπνικού προϊόντος «Σέρτικο» έχει ως κύριο σκοπό την υποστήριξη της καλλιέργειας του καπνού στην Ελλάδα, ενός κλάδου με πλούσια ιστορία, ισχυρή παραγωγική βάση και βιομηχανία, σημαντική συμβολή στο ακαθάριστο εθνικό προϊόν αλλά και αντικείμενο προσέλκυσης σημαντικών επενδύσεων από το εξωτερικό.

Για την παραγωγή του «Σέρτικου» χρησιμοποιούνταν κυρίως οι παραδοσιακές ποικιλίες καπνού τσεμπέλι και αράπικο

Επεξεργασία καπνού στη Λαμία το 1927 (πηγή: <http://ypati.wordpress.com/2011/03/19/αρμαθιασμα/>)

(μαύρο). Οι ποικιλίες αυτές παρουσιάζουν ιδιαίτερα ποιοτικά χαρακτηριστικά, τα οποία αφορούν στη μειωμένη περιεκτικότητα σε πίσσα και νικοτίνη και τον ιδιαίτερα αρωματικό χαρακτήρα τους. Τα ποιοτικά αυτά χαρακτηριστικά οφείλονται τόσο στο γονιδιακό υπόβαθρο των ποικιλιών όσο και στην παραδοσιακά εφαρμοζόμενη στην Ελλάδα μέθοδο καλλιέργειας του καπνού και ωρίμασης των καπνόφυλλων με πλιο-ξήρανση και χαρακτηρίζουν και το καπνικό προϊόν «Σέρτικο». Οι ιδιαιτερότητες αυτές έχουν αναγνωριστεί διεθνώς εντάσσοντας το σύνολο των παραδοσιακών ελληνικών ποικιλιών στα Καπνά Ανατολικού Τύπου. Το έργο εστιάζει στη διευκρίνιση και ιστορική τεκμηρίωση της παραδοσιακής συνταγής του Σέρτικου, στην αποτύπωση και τεκμηρίωση των ιδιαίτερων ποιοτικών του χαρακτηριστικών και τέλος στην ένταξή του στο Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Ποιότητας των αγροτικών προϊόντων.

Φύλλο καπνού ποικιλίας Τσεμπέλι (πηγή: <http://agrinio.pblogs.gr/tsempele-agrinioy.html>)

Τελικός σκοπός του έργου είναι να βελτιώσει την αποδοτικότητα της εργασίας των παραγωγών καπνού. Ο σκοπός αυτός αναμένεται να επιτευχθεί μέσω της εξεύρεσης νέων αγορών για τις ποικιλίες καπνού που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή του «Σέρτικου», αλλά και μέσω της αύξησης της τιμής των ποικιλιών αυτών ως συνέπεια της αναγνώρισης της ιδιαίτερης ποιοτικής τους κατάταξης.

Επίλογος - Προοπτικές

Αν και η Ελλάδα έχει κατοχυρώσει ήδη 102 αγροτικά προϊόντα κάτω από την ομπρέλα της Ευρωπαϊκής Πολιτικής για την ποιότητα των αγροτικών προϊόντων, ακόμη δεν έχει προχωρήσει στην κατοχύρωση προϊόντος με το σήμα Ειδικού Παραδοσιακού Ιδιότυπου Προϊόντος.

Υπό αυτή την έννοια το έργο «Σέρτικο» καινοτομεί στοχεύοντας στην κατοχύρωση του πρώτου Ελληνικού ΕΠΙΠ. Η μορφή κατοχύρωσης αυτή είναι θεμελιώδους σημασίας για την ελληνική αγροτική παραγωγή γιατί στα προϊόντα αυτά κατοχυρώνεται η συνταγή παρασκευής, δίνοντας με αυτό τον τρόπο στην Ελλάδα την δυνατότητα να αξιοποιήσει το ανεξάντλητο απόθεμα της πολιτιστικής της κληρονομιάς για τη θεσμοθέτηση ποιοτικών και υψηλής προστιθέμενης αξίας αγροτικών προϊόντων, με εθνικό προσδιορισμό της περιοχής προέλευσης των συστατικών τους.

Επιπλέον, με την υλοποίηση του έργου, θα ενταχθεί για πρώτη φορά προϊόν βιομηχανικής καλλιέργειας στο Κοινωνικό πλαίσιο ποιότητας των αγροτικών προϊόντων, προσφέροντας τεχνογνωσία για την κατοχύρωση ενός άλλου προϊόντος βιομηχανικής καλλιέργειας με σημαντική εθνική σημασία, του βαμβακιού.

Τέλος, η σύνταξη του αντίστοιχου φακέλου και η κατοχύρωση του «Σέρτικου», αναμένεται να προσφέρει πολύτιμη τεχνογνωσία για τη μελλοντική κατοχύρωση και άλλων καπνικών προϊόντων με έντονη και σημαντική παγκοσμίως εμπορική παρουσία, όπως ο Μπασμάς και τα Μυρωδάτα Ξάνθης.